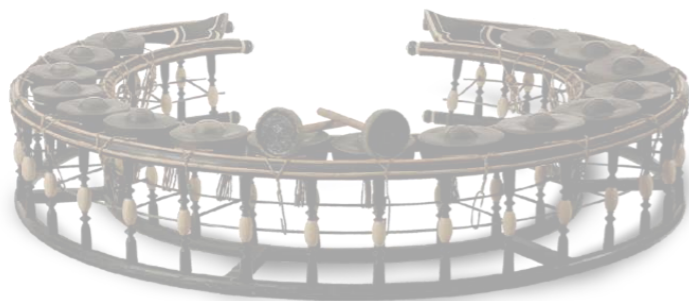

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑

ประวัติและความเป็นมาของดนตรีไทย

ประวัติความเป็นมา
และวิวัฒนาการทางดนตรีไทย

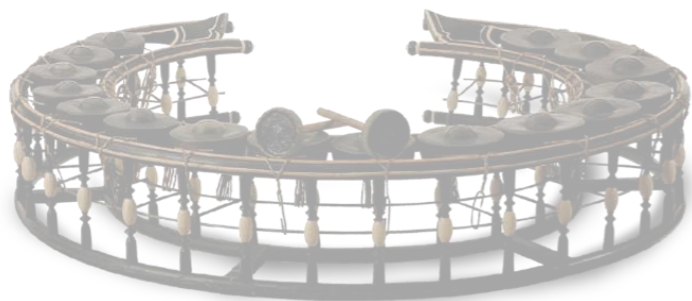

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑

ประวัติและความเป็นมาของดนตรีไทย

สาระการเรียนรู้

ประวัติและความเป็นมาของดนตรีไทย

นักเรียนคิดว่า

มนุษย์คนแรกของโลกเรา
เกิดขึ้นมาอย่างไร ???

ประวัติและความเป็นมาของดนตรีไทย

ดนตรีไทย เป็นแหล่งกำเนิดของศิลปะการดนตรี แต่จะมีความเป็นมาอย่างไรนั้น ไม่มีผู้ใดสามารถยืนยันได้ เพราะไม่มีหลักฐานที่ปรากฏแน่ชัด

เมื่อพิจารณาประวัติความเป็นมาของดนตรีไทยแล้ว สามารถสันนิษฐานได้ ๒ ข้อ ดังนี้

ประวัติและความเป็นมาของดนตรีไทย

๑.

ดนตรีไทยได้แบบอย่างมาจากอินเดีย โดยเฉพาะด้านรูปร่างของเครื่องดนตรี การแบ่งประเภทเครื่องดนตรีของอินเดียที่แต่ละประเทศต่างก็ยึดเป็นบรรทัดฐาน

ดั่งที่สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาต่อราชชาญฤทธิพิรุณทิพย์ทรงนิพนธ์ไว้ในหนังสือเรื่องเครื่องมโหรีปีพาทย์ว่า *เครื่องสังคีตของชาวอินเดียอันเป็นต้นตำราเดิม จำแนกเป็นสี่ประเภทต่างกัน เรียกในภาษาสันสกฤตได้ดังนี้*

ประวัติและความเป็นมาของดนตรีไทย

ตะตะ

เครื่องดนตรี **ประเภทมีสาย**
สำหรับดีด สี เป็นเสียง

สุษิระ

เครื่องดนตรี **ประเภทเป่า**

อะวะนัฑระ

เครื่องดนตรี **ประเภท**
หุ้มด้วยหนัง ตีเป็นเสียง

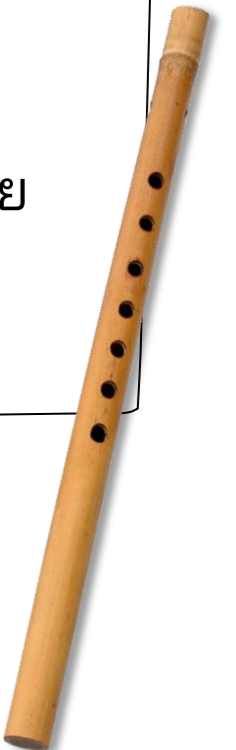
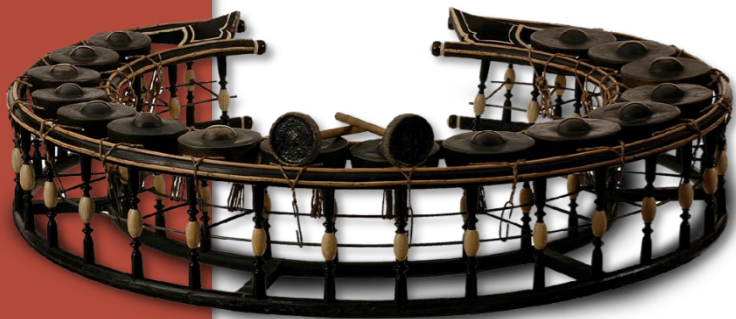
ฆะนะ

เครื่องดนตรี **ประเภทที่มักทำ**
จากโลหะ กระทบเป็นเสียง

ประวัติและความเป็นมาของดนตรีไทย

ปัจจุบันเครื่องดนตรีไทย แบ่งออกเป็น ๔ ประเภท
คือ เครื่องดีด เครื่องสี เครื่องตี และเครื่องเป่า

โดยเครื่องดนตรีที่ไทยรับอารยธรรมมาจากอินเดีย
อาทิ พิณ กระจับปี่ ลังซ้ เป็นต้น

ประวัติและความเป็นมาของดนตรีไทย

๒.

ดนตรีไทยเกิดจากภูมิปัญญาของคนไทย เพราะทุกชาติต่างก็มีดนตรีเป็นเครื่องสะท้อนถึงวัฒนธรรม คติความเชื่อ ตลอดจนวิถีการดำรงชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์

ชื่อเครื่องดนตรีดั้งเดิม ของไทยเป็นคำโดด เช่น ซอ ฆ้อง ฉิ่ง ฉาบ กรับ โหม่ง เป็นต้น

ประวัติและความเป็นมาของดนตรีไทย

๒.

ส่วนชื่อที่เป็นคำสองพยางค์ก็เพื่อจำแนกประเภทให้เด่นชัด เช่น ฆ้องวง ฆ้องคู่ ซอด้วง ซออู้ เครื่องดนตรีไทยที่รับมาจากต่างชาติ จะตั้งชื่อไว้ชัดเจน เช่น กลองแขก กลองมลายู ปี่มอญ ปี่ชวา

ข้อสันนิษฐานนี้จึงเป็นเหตุผลที่ เชื่อได้ว่าเครื่องดนตรีที่มีชื่อเป็นภาษาไทยย่อมเป็นของไทยแท้มาแต่ก่อน

ประวัติและความเป็นมาของดนตรีไทย

นักดนตรีไทยสมัยก่อน สร้างผลงานเพลงขึ้นเพื่อถ่ายทอดจินตนาการ ความคิด
สร้างสรรค์ตลอดจนสนองต่อผู้มีพระคุณหรือเจ้านาย ไม่ได้หวังผลประโยชน์อันใดตอบ
แทน ศิลปะการดนตรีของไทยและเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ดนตรีไทยนั้นไม่มีโบราณ
จารย์ท่านใดบันทึกประวัติไว้เป็นหลักฐานเหมือนวิชาการสาขาอื่น

ดังนั้นประวัติหรือวิวัฒนาการของดนตรีไทยจึงอาศัยหลักฐานที่พอน่าเชื่อถือได้
เช่น **หลักศิลาจารึก จิตรกรรมฝาผนัง จดหมายเหตุของชาวต่างประเทศ วรรณคดี
สมัยต่างๆ เป็นต้น**

สรุป

ดนตรีไทยนั้นไม่สามารถระบุได้อย่างแน่ชัดว่ามีแหล่งกำเนิดมาจากที่ใด มีการสันนิษฐานว่าอาจได้รับอิทธิพลมาจากอินเดีย เนื่องจากเครื่องดนตรีในประเทศที่ได้รับอิทธิพลจากอินเดียต่างก็มีรูปร่างลักษณะที่ใกล้เคียงกัน

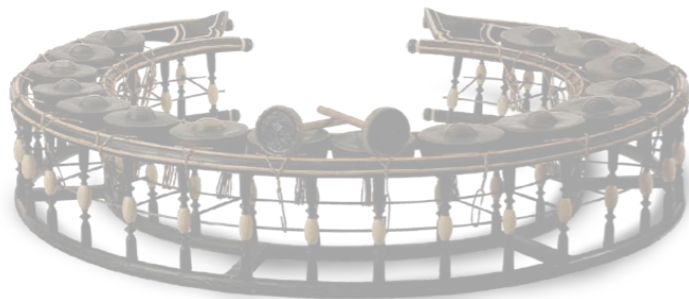
อีกทั้งยังมีการสันนิษฐานว่าดนตรีไทยนั้นเกิดจากคนไทยเอง โดยแต่เดิมชื่อเครื่องดนตรีไทยมักเป็นชื่อพยางค์เดี่ยวโดดๆ เช่น ซอ ระนาด ส่วนเครื่องดนตรีที่รับมาจากต่างชาติก็จะตั้งชื่อไว้อย่างชัดเจน เช่น กลองแขก ปี่มอญ เป็นต้น

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑

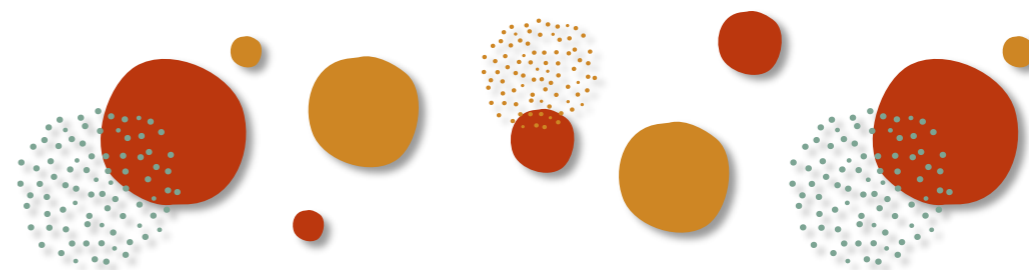
ประวัติและความเป็นมาของดนตรีไทย

ยุคสมัยก่อนสุโขทัย

นักเรียนรู้จัก
เครื่องดนตรีชนิดนี้หรือไม่

๑. ยุคสมัยก่อนสุโขทัย

เครื่องดนตรีสำคัญในยุคก่อนสมัยสุโขทัย
คือ กลองสำริดหรือที่เรียกว่า **กลองมโหระทึก**
สันนิษฐานว่าแพร่มาจากดินแดนทาง
ภาคเหนือของเวียดนามในยุคที่เรียกว่า
วัฒนธรรมดองซอน

๑. ยุคสมัยก่อนสุโขทัย

เครื่องดนตรีสำคัญในยุคก่อนสมัยสุโขทัย
คือ กลองสำริดหรือที่เรียกว่า **กลองมโหระทึก**
สันนิษฐานว่าแพร่มาจากดินแดนทาง
ภาคเหนือของเวียดนามในยุคที่เรียกว่า
วัฒนธรรมดองซอน

๑. ยุคสมัยก่อนสุโขทัย

กลองมโหระทึกมีลักษณะรูปร่างคล้าย
ทรงกระบอก ส่วนหน้ากลองและฐานกลอง
ผายออก **แต่เดิมหน้ากลองตกแต่งด้วย
สัญลักษณ์รูปเปลวเพลิง ต่อมาจึง
แปรเปลี่ยนเป็นรูปสัญลักษณ์ศักดิ์สิทธิ์ที่
ใกล้เคียงกับสวรรค์มากขึ้น คือ ดวงอาทิตย์**

๑. ยุคสมัยก่อนสุโขทัย

ที่มาภาพ : <https://janthimablog.wordpress.com/category/โบราณวัตถุสมัยก่อนประว/กลองมโหระทึก/>

ส่วนขอบของหน้ากลองประดับตกแต่งด้วยรูป
กบ เพราะถือว่าเป็นสัตว์ศักดิ์สิทธิ์ จึงมีชื่อเรียก
อีกชื่อหนึ่งว่า “**กลองกบ**”

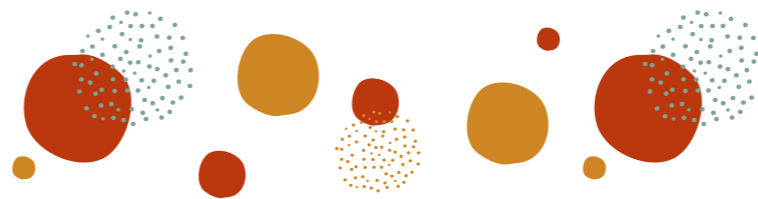

กลองสำริด หรือกลองมโหระทึก

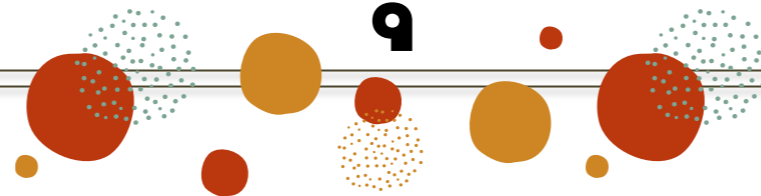

พบที่เขาสามแก้ว ตำบลนาชะอัง อำเภอเมือง
จังหวัดชุมพร

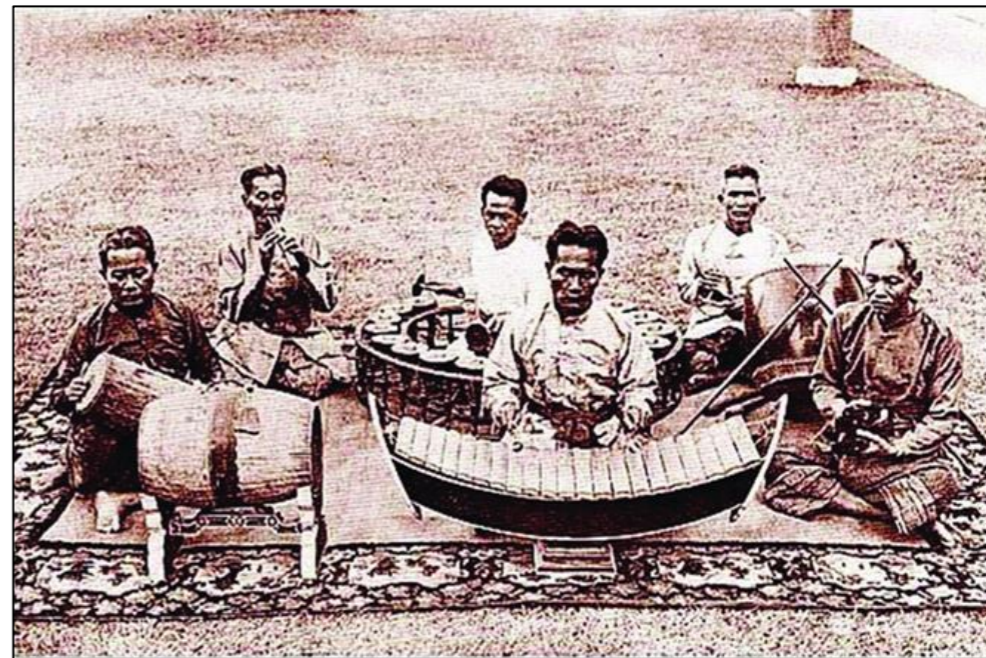

สรุป

ในยุคนี้มีหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ดนตรีไทยน้อย แต่มีเครื่องดนตรี
ที่ปรากฏได้แก่ **มโหระทึก** เป็นกลองสำริด รูปร่างคล้ายทรงกระบอก ส่วนหน้า
กลองตกแต่งด้วยสัญลักษณ์รูปเปลวเพลิง ขอบกลองประดับด้วยกบ
จึงทำให้มโหระทึก มีอีกชื่อเรียกคือ **กลองกบ**

จากภาพนักเรียนรู้จักเครื่องดนตรีชิ้นใดบ้าง

นักเรียนรู้จัก
วงดนตรีในภาพหรือไม่

๒. สมัยทวารวดี (พ.ศ. ๑๒๐๐-๑๖๐๐)

ปรากฏหลักฐาน ภาพปูนปั้นประดับฐาน
พระเจดีย์ที่เมืองโบราณคูบัว อำเภอเมือง
จังหวัดราชบุรี

เป็นภาพนักร้องหญิงห้าคน แต่งกาย
โดยห่มสไบไม่สวมเสื่อ เกล้าผมมวยทรงสูง

๒. สมัยทวารวดี (พ.ศ. ๑๒๐๐-๑๖๐๐)

นักดนตรีหญิงสี่คน มีเครื่องดนตรีประจำตัว
ได้แก่

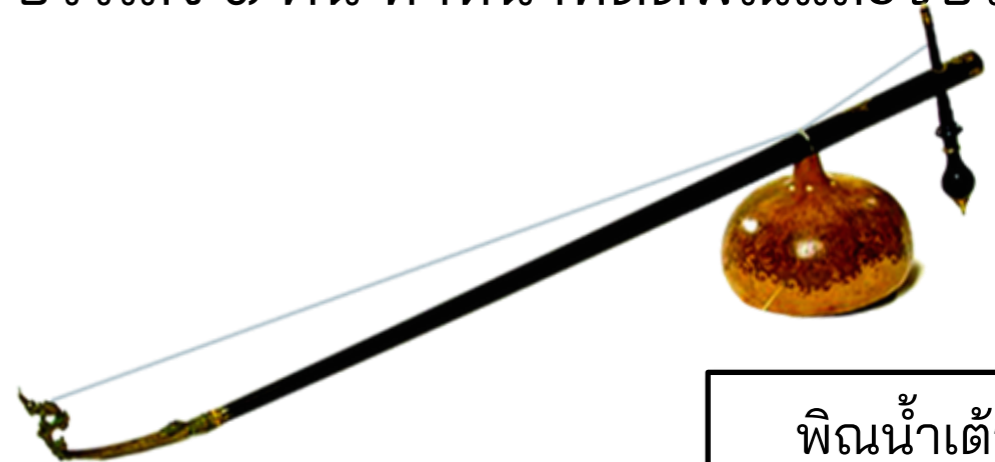
- พิณ ๕ สาย
(ปัจจุบันพิณมี ๒-๔ สายเท่านั้น)
- พิณน้ำเต้า
- กรับ
- ฉิ่ง
- **ส่วนอีกหนึ่งคนสันนิษฐานว่าเป็นนักร้อง**

๓. สมัยสุโขทัย

(พ.ศ. ๑๘๐๐- ๑๙๐๐)

ดนตรีในสมัยสุโขทัยมีลักษณะเป็นการ
ขับลำนำและร้องเล่น มีแนวทำนองสั้น
มีการประสมวงดนตรีแบบต่างๆ ดังนี้

๓.๑ วงบรรเลงพิณ (พิณน้ำเต้า) มีผู้
บรรเลง ๑ คน ทำหน้าที่ดีดพิณและขับร้อง

พิณน้ำเต้า

๓. สมัยสุโขทัย

(พ.ศ. ๑๘๐๐- ๑๙๐๐)

๓.๒ วงขับไม้ มีบทบาทในงาน

พระราชพิธีสมโภชของพระมหากษัตริย์
และเจ้านายชั้นสูง เช่น กลุ่มพระบรรทม
ในพระราชพิธีสมโภชเดือน เป็นต้น

๓. สมัยสุโขทัย

(พ.ศ. ๑๘๐๐- ๑๙๐๐)

๓.๓ วงเครื่องประดับในพระราชพิธี

เป็นการประสมวงอย่างพิเศษเพื่อเป็นการถวายพระเกียรติแด่องค์ประธานในพิธี

โดยมีการประดับแตงและกลองมโหระทึก การประดับแตงสังข์

และกลองชนะ

เพื่อใช้ประดับในการ

เสด็จพระราชดำเนินต่างๆ

ฉิ่ง

ฆ้องคู่

ปี่นอก

โทนชาตรี (ทับ)

กลองชาตรี

๓. สมัยสุโขทัย

(พ.ศ. ๑๘๐๐- ๑๙๐๐)

๓.๔ วงปี่พาทย์เครื่องห้า จำแนกเป็น ๒

ชนิด คือ ชนิดเบา และชนิดหนัก

- วงปี่พาทย์ชาตรี หรือปี่พาทย์ชนิดเบา

ใช้สำหรับเล่นประกอบการแสดงละคร

ชาตรีซึ่งเป็นละครพื้นเมือง ได้แก่

มโนราห์ หนังตะลุง เครื่องดนตรี

ประกอบด้วย เครื่องบรรเลงทำนอง

ได้แก่ ปี่นอก เครื่องทำจังหวะ ได้แก่

ฆ้องคู่ โทณชาตรี (ทับ) กลองชาตรี และ

ฉิ่ง

- **ปี่พาทย์เครื่องห้า หรือปี่พาทย์ชนิดหนัก**
ประกอบด้วย ปี่ใน ฆ้องวงใหญ่ ตะโพน
กลองทัด และฉิ่ง ใช้บรรเลงประกอบการ
แสดงโขน

- ในสมัยสุโขทัยยังไม่มีระนาด -

๓. สมัยสุโขทัย

(พ.ศ. ๑๘๐๐- ๑๙๐๐)

สรุป

สมัยทวารวดี

พบหลักฐาน ภาพปูนปั้นประดับฐานพระเจดีย์ที่เมืองโบราณคูบัว
อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี ลักษณะคล้ายวงบรรเลงพิณ

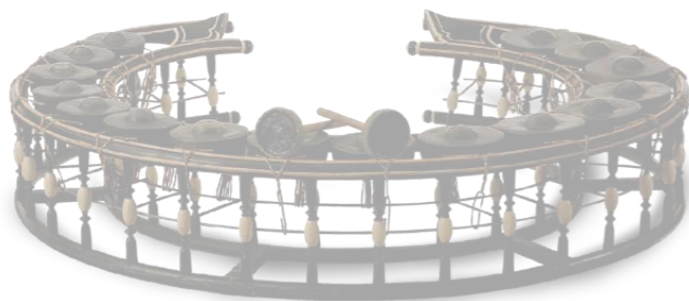
สมัยสุโขทัย

ดนตรีมีลักษณะเป็นการขับลำนำและร้องเล่น
มีแนวทำนองสั้น มีการประสมวงดนตรีแบบ
ต่างๆ เช่น วงขับไม้ วงเครื่องประโคมในพระ
ราชพิธี วงปี่พาทย์เครื่องห้า เป็นต้น

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑

ประวัติและความเป็นมาของดนตรีไทย

สมัยอยุธยาและสมัยธนบุรี

- **นักเรียนรูจักวงดนตรีในภาพหรือไม่ ?**
- **จากวงดนตรีในภาพ มีเครื่องดนตรีอะไรบ้าง ?**

๔. สมัยอยุธยา (พ.ศ. ๑๘๕๓-๒๓๑๐)

๑. วงปี่พาทย์เครื่องห้า

ประกอบด้วย เครื่องดนตรีเหมือนในสมัย
สุโขทัย แต่**เพิ่มระนาดเอกเข้ามา**

๔. สมัยอยุธยา

(พ.ศ. ๑๘๕๓-๒๓๑๐)

๑. วงปี่พาทย์เครื่องห้า

๔. สมัยอยุธยา (พ.ศ. ๑๘๕๓-๒๓๑๐)

๒. วงมโหรีเครื่องสี่

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงสันนิษฐานไว้ว่า **วงดนตรีมโหรียุคแรกเริ่ม ประกอบด้วยนักดนตรี ๔ คน**

มีคนขับลำนำและตีกรับพวง ๑ คน คนสีซอสามสาย ๑ คน คนดีดกระจับปี่ ๑ คน และคนตีโทนให้จังหวะอีก ๑ คน เรียกชื่อวงตามจำนวนคนว่า “มโหรีเครื่องสี่”

๔. สมัยอยุธยา

(พ.ศ. ๑๘๕๓-๒๓๑๐)

๒. วงมโหรีเครื่องสี่

๔. สมัยอยุธยา (พ.ศ. ๑๘๕๓-๒๓๑๐)

๓. วงมโหรีเครื่องหก

พัฒนาจากวงมโหรีเครื่องสี่ **โดยเพิ่มขลุ่ยกับรำมะนา**
วงมโหรีเครื่องหก จึงประกอบด้วย ซอสามสาย กระจับปี่
ขลุ่ย โทณ รำมะนา และฉิ่ง

๔. สมัยอยุธยา

(พ.ศ. ๑๘๕๓-๒๓๑๐)

๓. วงมโหรีเครื่องหก

๕. สมัยธนบุรี

(พ.ศ. ๒๓๑๐-๒๓๒๕)

เนื่องจากระยะเวลาในสมัยธนบุรีมีเพียง ๑๕ ปี

และสภาพบ้านเมืองอยู่ในระยะฟื้นฟูบูรณะประเทศหลัง

สงคราม **จึงไม่ปรากฏหลักฐานการเปลี่ยนแปลงใดๆ**

เกี่ยวกับเครื่องดนตรีไทย

งานช่าง

อยุธยา

วงปี่พาทย์ มีการเพิ่มระนาดเอกเข้ามาในวงปี่พาทย์ จากเดิมวงปี่พาทย์สมัยสุโขทัยไม่มีระนาดเอก

วงมโหรี มีการพัฒนาจากวงขับไม้ในสมัยสุโขทัย มาเป็นวงมโหรีเครื่องสี่ และเครื่องหก โดยเพิ่มเครื่องดนตรีดำเนินทำนองเข้าไปเป็นส่วนใหญ่

ธนบุรี

ไม่พบหลักฐานการเปลี่ยนแปลงทางดนตรีไทย เนื่องจากบ้านเมืองอยู่ในระยะฟื้นฟูบูรณะประเทศ หลังสงคราม